

A tanulók olvasási szokásainak vizsgálata az általános iskola 4—5. osztályában

Bevezető

Iskolánkban évek óta megfigyeltem, hogy a tanulók olvasási, könyvtárhasználati szokásai lényegesen megváltoznak az alsó tagozatból a felsőbe való átmenet után. Az 5. osztály sok új dolgot jelent a tanulónak, változnak a tanulási, olvasási szokásaik is. Figyelni kezdtem azokat a gyerekeket, akik alsó tagozatban — még a 4. osztályban is — nagyon sokat jártak könyvtárba, sokat kölcsönöztek, de a felsőben már ritkábban láttam őket. Sok tanulóval személyesen beszélgettem, érdeklődtem: mi az oka annak, hogy kevesebbet járnak az iskolai könyvtárba. Nyugtalanított, és még ma is foglalkoztat a téma, hogy mi lehet az oka ennek, mit lehetne tenni, hogy változzon a helyzet.

Egy könyvtáros nem nyugodhat bele olvasóinak elvesztésébe, illetve még abba sem, hogy megmaradnak az olvasók, de lényegesen változnak — negatív irányban — az olvasási szokásaik, a kölcsönzés gyakorisága.

Ennek próbáltam utánajárni, s ebben a dolgozatomban összegezem a tapasztalataimat, s megpróbálok irányt mutatni a további munkához, a tennivalókhoz.

A vizsgálódás módszere

Az átfogó elemzéshez, értékeléshez felméréseket készítettem iskolánkban. Hogy ez a felmérés kézzelfogható és pontosan mérhető legyen, ezért kicsit vissza kellett nyúlnom a múltba.

A magyarázat a következő: az iskolai könyvtárban korábban füzetes kölcsönzési rendszer volt, amelyben együtt lehetett látni, hogy a tanulók milyen és mennyi könyvet vittek ki egy egész éven keresztül. Ez a módszer azonban — a forgalom nagysága miatt — megszűnt, és a jelenlegi tasakos, színcsíkos kölcsönzés már nem teszi lehetővé, hogy visszamenőleg áttekintsem pontosan, mit és mennyit olvasott egy-egy tanuló a tanévben. A mostani 8. osztályosoknak viszont még megvannak a 4. és 5. osztályban használt kölcsönzési füzetek, és ebből indultam ki.

Egy mintavétel alapján — ez 16 fő — kigyűjtöttem, hogy ezek a tanulók mit olvastak a 4. osztályban, és mit az ötödikben. (Ebben a mintavételben szerepeltek tagozatos és nem tagozatos osztályban tanulók is, illetve gyengébb és jobb képességűek.) Azt is megnéztem, hogy járnak-e a gyermekkönyvtárba. Elmentem oda is, megnéztem, hogy onnan milyen könyveket kölcsönöznek azok a tanulók, akik oda is beíratkoztak. Sajnos, visszamenőleg ezt sem tudtam megvizsgálni, de a náluk lévő könyvekből a felmérés néhány pontjára választ kaptam.

Itt azért meg kell jegyeznem azt — és ez nagyon lényeges tényező —, hogy a városi gyermekkönyvtár öt percre van az iskolától, és természetesen a gyűjtőköri lehetőségeiből adódóan, lényegesen több olyan könyvet tud beszerezni, amely a gyerekeket ebben a korban érdekli. (Pl. krimik, fantasztikus könyvek stb.) Krimit egyébként az iskolai könyvtárnak nem vásárolok —, a gyűjtőköri szabályzat sem teszi ezt lehetővé.

Nagyon fontos dolog, hogy a vizsgált tanulók egy része testnevelés, illetve angol tagozatos. Ez azt jelenti, hogy lényegesen több elfoglaltságuk van, mint a normál osztályban tanulóknak. Ezen kívül azt is jelenti, hogy ebbe a két osztályba járnak a jobb képességű tanulók, akiknek az olvasási szokásaik eltérnek a gyengébb és egyben gyengébben olvasó tanulókétól. A kérdőíveken ez látható is, hiszen az olvasásra és tv-nézésre fordított idő aránya is ezt tükrözi. Mivel ezeknek a gyerekeknek sok a délutáni elfoglaltsága (edzések, különórák, ill. az angol tagozatosoknak délután is van angolórájuk), ezért megfigyeltem azt is, hogy sokkal inkább előtérbe kerül a helyben használat, a kutatómunka végzése a könyvtárban. Ez önmagában nagyon jó, de éppen azért kevés, mert pontosan ezeknek a jobb képességű tanulónak kellene még többet olvasniuk, ahogy *Gereben Ferenc* is írja *A könyv és az irodalom közön-sége* c. tanulmányában.

A többieknek meg azért, hogy ráérezzenek az olvasás ízére, szeressenek olvasni.

Sajnos — és ez a felmérésekből is kiolvasható —, a televízió elrabolja a gyerekeknek azt a kevés szabadidejét is, ami marad estére. Pedig egyértelmű, hogy az iskolai végzettség emelkedésével, tehát az értelmesebb rétegek körében az értékes irodalom olvasottsága növekszik —, és én pontosan itt látok ellentmondást!

A felmérés szempontjai és eredménye

Egy kérdőívet állítottam össze, amelyben a családi háttérrel is megkérdeztem a tanulókat, hiszen, ha a lakásviszonyokra gondolunk, elmondhatjuk, hogy a kisebb lakásokban összezsúfolódtott, többtagú családok kevésbé tudják biztosítani a feltételeket az olvasáshoz.

A környezet hatása nagyon fontos, olvashatjuk *Az olvasás anatómiájában* is. Hiszen, ha a felnőtt környezetben az olvasott ember megbecsült, akkor maga is ilyenné szeretne válni. Ezért vizsgáltam meg, hogy milyen a szülői háttér, milyenek a lakáskörülmények, milyen a családi könyvtár.

Az első kérdésben arról tájékoztattam, hogy miért olvas.

A megkérdezett tanulókból:

15 fő azért olvas, mert ez örömet szerez neki, illetve

3 fő még azt is bekarikázta, hogy azért olvas, hogy a tudása gyarapodjék, felvegyék a középiskolába;

1 fő csak az utóbbi választ jelölte meg, tehát azt, hogy a tudása gyarapodjon.

A szülők iskolai végzettségének összesítése a következőket mutatja:

az apánál:

7 fő felsőfokú végzettségű,

6 fő középiskolát végzett,

2 fő szakmunkásképzőt,

1 fő 8 általánost;

az anyánál:

2 fő felsőfokú végzettségű,

10 fő középiskolát végzett,

2 fő szakmunkásképzőt,

2 fő 8 általánost.

Ezután következett a szülők foglalkozása, amely így fest:

az apánál:

9 fő vezető beosztású,

- 2 fő értelmiségi,
- 1 fő alkalmazott,
- 1 fő szakképzetlen fizikai dolgozó,
- 2 fő szakképzett fizikai dolgozó;

az anyánál:

- 4 fő vezető beosztású,
- 3 fő értelmiségi,
- 8 fő alkalmazott,
- 1 fő szakképzett fizikai dolgozó.

Ha ezeket az adatokat, és még hozzá a lakáskörülményeket is megvizsgáljuk, akkor közelebb kerülünk a problémánk megoldásához. Nevezetesen arról van szó, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekei kevesebbet olvasnak, könyvtárhasználati szokásaik eltérnek azokétól, akik otthon könyvszerető, olvasó szülőket látnak maguk körül.

A 4. kérdésben a lakáskörülményeket vizsgáltam, amely igen kedvező képet mutat, hiszen egy új lakótelep közelében lévő iskoláról van szó, tehát eleve korszerű lakásokban él a tanulók többsége.

Ez azt jelenti, hogy 2 szobásnál kisebb lakással nem találkoztam a megkérdezetteknél.

4 szobás lakásban lakik	4 fő,
4-nél több szobásban	1 fő
3 szobásban	3 fő
2 szobásban	8 fő

A könyvek számáról érdeklődtem az 5. kérdésben. Ez meglepően kedvező képet mutat, amelyet azonban kicsit kételkedve fogadok, hiszen a tapasztalat az, hogy általában rosszul becsülnék meg a tanulók bizonyos dolgokat, és véleményem szerint az otthoni könyvtárat is egy kicsit túlméretezték. (Bár ne így lenne!) Tehát a megkérdezett tanulók közül

- 4 fő otthonában 201— 500 kötet könyv van,
- 6 fő otthonában 501—1000 kötet könyv van,
- 6 fő otthonában 1000 kötet feletti könyv található.

Tudva azt, hogy ez milyen mennyiség, s ennek helyigénye van, ezen kívül ismerve a tanulók körülményeit, a lakások nagyságát —, ez sajnos, megkérdőjelezhető.

Miután a fenti kérdések, illetve válaszok alapján kialakult egy kép a tanulóról, tájékoztottam a könyvtárhasználati szokásaikról is.

Arra a kérdésre, hogy miért jár, illetve nem jár könyvtárba, az alábbi válaszokat kaptam:

- 5 fő válaszolta, hogy azért jár könyvtárba, mert csak ott talál magának olvasnivalót;
- 2 fő nem szeret járni, mert határidőre kell visszavinni a könyveket;
- 2 fő azért szeret, mert ott nyugodtan lehet olvasni;
- 3 fő a folyóiratok gazdag választéka miatt jár szívesen
(itt megjegyzem, hogy több mint 70-féle folyóirat áll rendelkezésre);
- 6 fő válaszolta azt, hogy nem jár könyvtárba, mert nincs rá ideje.

Ez utóbbi nagyon sok az én véleményem szerint, bár a fentebb leírt délutáni elfoglaltságok némiképpen magyarázzák. Mint írtam, nagyon közel van az iskolához a gyermekkönyvtár, ezért kérdeztem meg, hogy ki jár oda, vagy esetleg más könyvtárba.

- 6 fő jár rendszeresen a gyermekkönyvtárba,
- 1 fő egyéb fiókkönyvtárba,
- 3 fő a szüleivel a városi könyvtárba,
- 6 fő semmilyen könyvtárba nem jár.

Azt is megkérdeztem, hogy miért nem jár az iskolai könyvtárba.

A válaszok a következők:

- 5 fő szerint, nem megfelelő a könyvválaszték (elsősorban a krimiket hiányolják),
- 3 fő szívesebben jár a gyermekkönyvtárba (éppen a fenti okok miatt),
- 1 fő egyáltalán nem szeret könyvtárba járni,
- 5 tanuló nem válaszolt, tehát azt jelenti, hogy járnak az iskolai könyvtárba.

Amikor azt tudakoltam, hogy miért nem járnak a könyvtárba, felmerült az is, hogy vajon milyenek szeretnék látni az iskolai könyvtárat.

Erre a kérdésre az alábbiak szerint válaszoltak:

- 8 fő szeretné, ha az új könyvek minél hamarabb a könyvtárba kerülnének;
- 5 fő kéri, hogy ne legyen határidő a kölcsönzésben;
- 2 fő szeretné, ha mindig bármennyi könyvet lehetne kikölcsönözni.

Itt jegyzem meg, hogy a könyvesbolt is nagyon közel van, pontosan a gyermekkönyvtár mellett, illetve az iskolai könyvtárban is lehet könyvet vásárolni, mert könyvbizományos is vagyok. A gyerekek látják az új könyveket, de a könyvtárban kölcsönözhető példányokkal csak sokkal később találkozhatnak. Ez sajnos, a Könyvtár-ellátó hosszú átfutási idejével magyarázható.

Megkérdeztem a gyerekeket, hogy milyen könyveket szeretnek olvasni. A kép sokszínű, változatos, amelyet az életkor kialakulatlan érdeklődésével, a nyitottsággal, illetve a sokféle tananyaghoz való kapcsolódással magyarázhatunk. Ez örömteli dolog! Elgondolkodtató viszont, hogy csak egy tanuló olvas szívesen verseket!

Az összesítés így alakult:

- 1 fő verseket szeret olvasni,
- 14 fő a kalandos, történelmi és lányregényeket,
- 1 fő a Bűvár zsebkönyveket,
- 1 fő a zenéről,
- 4 fő állatokról szóló könyveket,
- 1 fő a sporttal kapcsolatos könyveket,
- 3 fő egyéb témáról olvas szívesen.

Itt azért érdemes odafigyelni arra is, hogy testnevelés tagozatos gyerekek is vannak köztük, és mindössze egy tanuló jelölte meg a sporttal kapcsolatos könyveket, illetve még egy dolog, amely szerintem szintén nem valós. Ez pedig a Bűvár zsebkönyvek olvasása. A gyerekek nagyon szeretik, és sokat olvassák, kölcsönzik ezeket a könyveket, tehát az egy főt nagyon kevésnek tartom mindkét helyen. (A személyes tapasztalatom is megcáfolja ezt a két kirívó adatot.) 7 fő viszont több témát is megjelölt.

Miután tájékoztam a könyvtárhasználati, olvasási szokásaikról, tudni szerettem volna, hogyan gazdálkodnak a szabadidejükkel.

- 3 fő szívesen kirándul,
 - 12 fő jelölte meg az olvasást,
 - 5 fő a tv-nézést,
 - 5 fő a sportolást,
 - 4 fő a barátaival tölti a szabadidejét,
 - 2 fő moziba megy szívesen,
 - 2 fő pedig egyéb, más módon tölti a szabadidejét.
- (9 fő többet is megjelölt)

Ehhez a kérdéshez el kell mondanom azt, hogy jól működő DSK van az iskolában, ezért jelölték meg a kirándulást, illetve tükröződik a testnevelés tagozat hatása; 5 fő jelölte meg a sportolást.

A szabadidő eltöltésénél külön rákérdeztem arra, hogy mennyit tölt tv-nézéssel, illetve mennyi időt fordít olvasásra.

Az alábbi válaszokat kaptam:

tv-nézésre:

- 2 fő 0—1 órát fordít naponta,
- 6 fő 1—2 órát fordít naponta,
- 7 fő 2 óránál többet,
- 1 fő azt írta, hogy nem tévéznek (!?)

olvasásra:

- 3 fő naponta 0—1 órát szán olvasásra,
- 11 fő naponta 1—2 órát szán olvasásra,
- 1 fő naponta 2 óránál többet,
- 1 fő pedig úgy válaszolt, hogy tanév közben kevesebbet olvas, mert nincs rá ideje.

S végül az utolsó kérdésben kíváncsi voltam arra, hogy melyek a kedvenc könyveik, illetve miket olvastak az utóbbi időben. Összességében elmondható, hogy főleg a kalandos, izgalmas könyveket, a krimiket, a Piknik könyveket, a csikos és pöttyös, valamint a fantasztikus könyveket sorolták fel. Kedvenc könyveik között egyetlen tanulónál szerepel kötelező olvasmány, mégpedig Gárdonyi Géza: Egri csillagok című műve. A listavezetők: Nemere, Rejtő, Robin Cook, Laslie L. Lawrence, Cooper, Verne, illetve a Piknik könyvek.

A felmérésből kiolvasható, hogy a gyerekek olvasási szokásai változatos képet mutatnak, illetve a szóbeli beszélgetés után ők maguk fogalmazták meg, hogy a felső tagozatban kevés az idejük, és abból bizony nem sok jut az olvasásra. Sokszor a kötelező olvasmányokat sem olvassák el, megelégednek azzal, hogy valaki elmeséli nekik, esetleg filmen megnézik. Ezt a képet mutatta tehát az egykori 4—5. osztályosok körében végzett vizsgálódás. Erről tudtam részletesebb elemzést készíteni a rendelkezésre álló dokumentumok alapján. Én azonban kíváncsi voltam a mai — hasonló korú — tanulók olvasási szokásaira is.

Így készült egy másik felmérés is, melyet valamennyi mostani 4. és 5. osztályos tanuló körében végeztem. Ennek lényege az volt, hogy megtudjam, mit is jelent számukra az olvasás, a könyv, mi a véleményük a könyvtárakról, hogyan választják meg az olvasmányaikat, hogy értékelik a családban azt, ha olvasnak, illetve azt, ha nem olvasnak, és végül azt, hogy az olvasásra vagy a tv-nézésre fordítanak-e több időt. A fenti kérdéseken túl az 5. osztályosoktól még megkérdeztem azt is, hogy szerintük negyedikben, vagy most, ötödikben olvasnak-e többet.

Ez a vizsgálódás olvasás színes képet mutat, de megpróbálom röviden értékelni.

Az első kérdésre, vagyis arra, hogy mit jelent számukra a könyv, az olvasás, nagyon sokféle megfogalmazásban, de lényegében azonos tartalmú válaszokat kaptam. Egyetlen kirívó eset volt, aki azt írta, „Dísz a polcomon”. A többi tanuló így fogalmazott: művelődést, tanulást, tudást, szórakozást, hasznos időtöltést, pihenést, kikapcsolódást. Van, akinek félig tanulás, félig kikapcsolódás. Ezen kívül izgalmat jelent, sokaknak „jó barátja a könyv”.

Egy kislány így vall: „Nekem életemem az olvasás, nem is tudom, mi lenne velem könyvek nélkül.”

Arra a kérdésre, hogy mit jelent számukra a könyvtár, mi a véleményük az iskolai könyvtárról, így fogalmaztak: jó, hogy van könyvtár, mert nem tudnánk minden könyvet megvásárolni. Sokan írták, hogy számukra szórakozást, kikapcsolódást, művelődést jelent a könyvtár, „értékes” az iskolai könyvtár.

Egy tanuló viszont így fogalmazott: „Az iskolai könyvtárban kevesebb a könyv, mint az *igazi* könyvtárban.” Ez érdekes! Az iskolai könyvtár nem igazi? (Ettől a kispajtástól megkérdeztem, hogy miért gondolja, hogy ez nem igazi könyvtár. Azt

válaszolta, hogy ide nem járnak idegenek, csak az iskola tanulói. Meg kellett magyaráznom a könyvtárak funkcióit, a különböző könyvtárak közötti különbséget —, és a kisgyerekek rájöttek, hogy akkor ez is „igazi” könyvtár.)

A gyerekek érdeklődése rendkívül változatos, széles skálán mozognak azok a könyvek, amelyeket felsoroltak, hogy miket olvasnak szívesen. Szeretik az izgalmas, a karatés könyveket, a meséket, a mondákat, a képregényeket, a pöttyös, a Delfin-könyveket, a fantasztikus és történelmi műveket, éppúgy, mint a krimiket.

Itt is megkérdeztem, hogy mire fordítanak több időt, az olvasásra vagy a tv-nézésre. A mérleg nyelve a televízió oldalára billent, hiszen volt, aki azzal is indokolta a választát, hogy a tv-ben kevesebb idő kell ahhoz, hogy egy filmet megnézzen, mint egy könyvet elolvasson. Valóban nehéz a tv-vel a versenyt felvenni, hiszen az képi úton hozza az információkat. A felnőtteknek és a gyerekeknek egyaránt meg kellene tanulniuk a televízió használatát, meg kellene tanulnunk vele élni. Itt megjelent még a videózás, és a számítógéppel eltöltött idő is. Ez utóbbinál azonban elsősorban és szinte kizárólag a játékprogramokra fordított szabadidőről van szó.

Arra a kérdésre, hogy a negyedik vagy az ötödik osztályban olvasott-e többet, az ötödik osztályosok közül sokan azt válaszolták, hogy az alsó tagozatban többet olvastak. Az iskolaotthonos osztályokba járó tanulók viszont éppen az egésznapos elfoglaltság miatt nem tudtak annyit olvasni negyedik osztályban, mint most, az ötödikben.

Olyan tanuló is van, aki azt válaszolta, hogy alsó tagozatban nem szerette a könyveket, most viszont szívesen olvas. Mind a két évfolyamban megkérdeztem, hogy a családban hogyan értékeli, ha olvas, illetve ha nem olvas. Sokan válaszoltak úgy, hogy „sehogy”, és ez elkeserítő! Van, aki azt írta, hogy „ha olvasok, akkor békén hagynak”. Egy tanuló írta csupán, hogy meg is beszélük otthon a családban, amit olvasott.

Öröndöses, hogy a tanulók között voltak azért olyanok is, akiknek örültek a szüleik, hogy olvas a gyermekük, és megdicsérik őket, sőt, biztatják is, hogy még többet olvassanak.

Összegezés

E két felmérés, illetve a szóbeli beszélgetések, valamint a megfigyeléseim alapján megállapítható, hogy a gyerekek valóban kevesebbet járnak könyvtárba, de az is kitűnik, hogy változnak az olvasási szokásaik.

Tapasztalatból tudom, hogy alsóban sok az olyan kisgyerek, aki elviszi a könyvtárból a könyvet, és olvasatlanul hozza vissza. A nagyobb gyerekeknél ez már ritkábban fordul elő, mivel tudják, hogy úgy sincs idejük, tehát eleve nem is kölcsönöznek annyit, illetve ritkábban jönnek a könyvtárba is. A másik dolog pedig az, hogy felső tagozatban inkább a gyűjtés, a kutatómunka kerül előtérbe, és kevesebb idő jut a hosszabb könyvek elolvasására.

A tanulók csökkenő szabadideje és növekvő terhelése nem teszi lehetővé, hogy többet járjanak könyvtárba, többet kölcsönözzenek.

S végül azt is észre kell vennünk, hogy a tanulók közül többen is megfogalmazták: a gyermekkönyvtárba is járnak, mert ott olyan könyvek is vannak, amelyek hiányoznak az iskolai könyvtárból. Ezt pozitívan kell értékelni, annál is inkább, mert számtalanszor én magam küldöm őket a gyermekkönyvtárba, amikor nem tudok számukra olyan könyvet adni, amit keresnek. Feltétlenül el kell mondanom, hogy iskolánkban az alsó tagozatos tanulók nagy része (szinte valamennyi) rendszeresen jár a könyvtárba könyvtári órára. Ez azt jelenti, hogy egy-egy tanuló az osztályok csoportbontása miatt kéthetenként jut el a könyvtári órára. Ez második osztálytól

negyedikig rendszeres foglalkozást biztosít. (Órarendbe, tantervbe épített könyvtári órákról van szó!) Így az odajáró tanulók egyrészt alapos könyvtári ismeretekre tesznek szert, másrészt külön időben biztosított lehetőségük van a könyvtárhasználatra, a kölcsönzésre. Ezeken az órákon lehetőség van arra is, hogy megbeszéljék az olvasmányaikat, ajánljanak egymásnak könyveket, alaposan megtanulják a könyvtár használatát (az ottani viselkedéstől a katalógus használatáig).

Ez a rendszeres foglalkozás, sajnos, az ötödik osztályba kerülve megszűnik, illetve kizárólag a tanmenetben biztosított könyvtári órákra kerül sor —, s ez bizonyon, nagyon kevés. Igaz, hogy már biztonsággal mozognak ezek a gyerekek a könyvtárban, de nem olyan rendszeresen jönnek, mint ahogy korábban tették, és ahogy én is szeretném. Ezért is kezdtem az okát keresni az elmaradásuknak, és a fent leírt pontokon találtam meg a választ, amely egyáltalán nem nyugtatott meg.

A helyzet talán azért mégsem annyira elkeserítő, hiszen többségében nem maradnak teljesen távol a tanulók a könyvtártól, inkább csak másként használják, mint korábban. Ettől függetlenül törekedni kell arra, hogy a kölcsönzés ne essen annyira vissza a felső tagozatban. Erre nálunk az egyik próbálkozás az volt, hogy évfolyamonként egy-egy könyvet kijelöltünk, és abból vételkedőt rendeztünk. A 6—8 fős csapatokban játszóknak különböző kérdésekre válaszoltak, totót töltöttek ki, és egy jelenet dramatikus feldolgozásával adtak számot a könyv elolvasásáról, feldolgozásáról.

Ezen a vételkedőn természetesen csak az tudott jól szerepelni, aki valóban el is olvasta a művet. Ez nagyon jó arra, hogy ösztönözzük a tanulókat az olvasásra. Ilyen és hasonló módszerek szükségesek ahhoz, hogy egy kicsit megmozgassuk, rákényszerítsük a tanulókat a rendszeres olvasásra. Ezért nagyon sokat tehetnek — és jónéhányan tesznek is — a pedagógusok, akik az egyes témákhoz könyveket ajánlanak a tanulóknak elolvasásra. Ebben kell talán még jobban együttműködnie a könyvtárosnak és a pedagógusnak, hogy ez az ajánlás mindkét irányban rendszeres legyen.

Bízom és hiszek abban, hogy ezek az ismeretek, amelyeket elsajátítottak a tanulók az iskolai könyvtárban, a könyvtári órákon, még nagyon sokszor jelentenek biztonságot nekik. Hiszen mindannyian tudjuk, hogy a könyv- és könyvtárhasználat szabályait, szokásait gyermekkorban, az iskolai tanulmányok részeként lehet a leghatékonyabban elsajátítani, ahogy *Kovács Mária* is megállapítja megadott cikkében.

Sajnos, az általános iskola kevés azonban arra, hogy szükségletté tegye a könyvet, de mindent meg kell tennie, hogy ehhez hozzájáruljon.

Ezen dolgozunk mi, iskolai könyvtárosok!

IRODALOMJEGYZÉK

- Barták Péter*: A pedagógiai munka műhelye. Egy iskolai könyvtár gyakorlata. = Könyv és Nevelés, 1984., 1. sz., 7—11. p.
- Gazsó Ferenc—Pataki Ferenc—Várhegyi Györgyi*: Diákéletmód Budapesten. Bp., Gondolat, 1971.
- Gereben Ferenc*: A könyv és az irodalom közönsége. = Az olvasás anatómiája. Bp., Gondolat, 1982., 175—221. p.
- Gereben Ferenc—Nagy Attila*: Nemi szerepek és olvasási szokások. = Kultúra és Közösség, 1984., 3. sz., 7—12. p.
- Kádárné Fülöp Judit*: Az olvasás mint kommunikációs képesség. = Pedagógiai Szemle, 1983., 2. sz., 140—151. p.
- Kollárné Tóth Éva*: A komplex könyvtári szakkör szerepe és hatása adott gyermekcsoport fejlődésére. = Könyv és Nevelés, 1983., 4—5. sz., 150—159. p.
- Kovács Mária*: Az olvasóvá nevelés és az általános iskolai tantervek. = Könyvtári Figyelő, 1985., 2. sz., 169—176. p.
- Kulcsár Júlia*: A könyv és a 10—14 éves gyermek. MKKE, Bp., 1975.
- Nagy Attila*: Megosztott felelősség — A 10—14 éves gyermekek olvasási szokása. = Pedagógiai Szemle, 1985., 6. sz., 526—533. p.
- Nagy Attila*: A 10—14 évesek olvasási kultúrájáról. = Könyvtáros, 1984., 2. sz.
- Tóth Béla*: Az általános iskolai tanulók irodalmi érdeklődésének pszichológiai vizsgálata. Bp., Akad. Kiadó, 1969.